

174. Aspö kyrka, Selebo hd.

Pl. 77. Pl. 7: B. 735.

Litteratur: B. 735; L. 952; Ransakn. 1667—84; Broocman, Sagan om Ingvar Vidtfarne, Sthm 1762, s. 188 f.; Stephens, ONRM. II, 638 f., III, 281; O. Hermelin, Selebo hds fornlemn. s. 1, 3, teckn. s. 31, pl. 6 och Förr och nu, V (1874), s. 256; Runverser s. 203 f.; Till Hembygden XI (1914), s. 78, foto.

I *Ransakn.* 1668 säges: »Uthi sielfwa Kyrkiodören ligger een Runsteen, uppå hwil-kens begges ändar dörpelarne ståå murade.» Runstenen är nu rest mot och sammanfogad med norra innerväggen i vapenhuset till Aspö kyrka.

Ämnet är gråsten, höjden 2,07 m, bredden vid foten 1,06 m, över korsets kärna 1,31 m, vid toppen 1,05 m. Slingans bredd är 7—9 cm.

Av trampet i kyrkdörren hava somliga delar av ristningen blivit fullständigt eller i det närmaste utplånade. Vid mitt besök 1896 fann jag ristningen uppmålad med svart färg efter B. 735, även där nu ingen ristning finnes.

Uti namnet 1—6 **ublubr** äro 1—2 enligt B. 735 och Broocman **ub** men nu tillika med slingan därstädes fullständigt bortnötta; 5. är säkert **b**, icke **p**, ehuru det inre av ringarna är förstört. I 10—13 **kira** finnes av 13 **a** blott toppen, och det följande skiljetecknet är alldeles borta, dock bottnen av en punkt möjligen i behåll. I 14—17 **kuml** är övre staven borta på 14 **k**, hela staven på 15 **u** och vänstra bistaven på 16 **m**. Efter 30—31 **at** har intet skiljetecken funnits, ej heller efter 32—34 **sun** och 43—45 **uar**. I 53—60 **kut: lanti** har Hermelin antagit 53 vara **g**, men den grop, som finnes mest lik en prick jämte många andra, sitter alldeles uppe vid övre linjen och kan fördenskull knappt antagas vara prick; kolon efter **kut** är säkert. 61—62 **py** äro säkra. Efter 63—65 **lit** finnes möjligen kolon. I 66—69 **fiur** finnes av 67—69 blott övre delen och punkt därefter mitt i raden. I 73—77 **flupu** finnes av 73 **f** blott nedre bistaven och möjligen toppen av den övre. 78—83 **kankir** äro mycket tydliga och följas av ett svagt kolon. Efter 84—87 **pair** finnes intet skiljetecken. De närmast följande runorna före slingknuten äro 88—90 **uib**. 90 är **b** av samma form som 5, icke **p** med liten ring som i B. 735, ty vid närmare påseende befinnes övre ringen väl i behåll. Efter 90 **b** är slingan med dess runor fullständigt utplånad på 39 cm, där ett kolon står, ganska tydligt under skynket. Runan framför detta kolon kan ha varit **r**, då ytan har något av formen av högra bistaven till **Λ**. I 96—100 **uiltu** har 96 **u** snarare formen av **r**, ungefär lik 28, uppenbarligen dock att fatta som **u**, bistaven har icke full djuplek, staven och 97 äro otydliga, liksom nedre delen av 98 **i**. I 99 **t** ha bistavarna fullt djup, staven finnes knappt. 100 **u** och 101—103 **iki** äro borta utom foten av 103 **i**.

Runorna utom slingan äro däremot tydliga. I 104—108 **halta** synes av 104 **h** staven och högra bistrecken mycket väl, vänstra bistrecken äro mindre tydliga. I 109—111 **gup** bör måhända 109 **g** antagas hava prick, då den prickliknande grop, som där finnes, har det rätta läget och förefaller ristad.

Med de blott genom B. 735 betygade runorna inom [] är inskriften följande:

[ub]	lubl	lit	kira	kuml	likhus	auk	bru	at	sun	sin	biurn	uar	trebin	a	kut	lanti	py	lit
5	10	15	20	25	30	35	40	45	50	55	60	65						
fiur	sit	flupu	kankir	pair	uib	[ulkur]	uiltu	iki										
70	75	80	85	90	95	100												
gup	hilbi	anta	hans															
110	115	120																

Enligt Stephens, ONRM. II, 640 uppfattade C. Sæve [ub]lubl som *Upp-Lumbr* och dess senare del som identiskt med namnet på västgöotalagmannen *Lumbær*, gen. *Lums* och förmodade *Upp-* tillfogat för att beteckna honom vara från Uppland till skillnad från någon namne i annat landskap. Om namnet *Lumbær* yttrar M. F. Lundgren, Ark. f. nord. fil. III, 228: »Då namnet är enkelt och ej synes kunna sammanställas med något sammansatt personnamn, är det antagligen från början ett tillnamn. Man kan vid dess förklaring tänka på det isl. *hlumr* århandtag (genit. *hlums* enl. Wimmer, formlära s. 53); i svenska munarter fins ett motsvarande

lumm, *lomm* 'handtag, skaft (på åra eller qvast)' Rietz 414. Namn på redskap o. dyl. användes ofta som tillnamn » Bugge, *Runverser* s. 204 ifrågasätter ock att fatta ristningen som **Upp-laupr*, jfr namnet fht. *Louf*, vilket dock ligger längre bort. Då *Upp*- icke plägar vara första led i namn, synes det sannolikt, att det här brukas att utmärka personen i fråga, såsom C. Sæve antager, men måhända blott som boende på »Uppgården» i byn.

Ordet **likhus** förekommer också å B. 624, L. 761, D. I, 121 Gryta, Uppl., även där i förbindelse med bro såsom något, som ägnades den dödes minne. Liljegren, *Runlära* s. 125 översätter det med »likhus» men vill icke bestämma, om dessa utgjort en särskild byggnad till liks insättning, en murad grav eller gravvård i form av likkista. Stephens, ONRM. II, 707 anser, att **likhus** betyder »resting-house for corpses on their way to the church-yard». Ingendera förklaringen synes emellertid tillämplig på så jämförelsevis gammal tid, som denna runsten bör tillhöra, då ordet »kummel» antyder, att den döde icke begravdes i kyrkogård. Då **likhus** i båda inskrifterna är samordnat med »bro» och tydligen utgör någon allmännyttig inrättning, synes det till betydelsen böra sammanställas med **siluaus** D. I, 252 (B. 541, L. 310), D. I, 252 Sundby, Uppl., vilket Liljegren, *Runlära* s. 131 med rätta förklarar som härbärge, där resande kunde vistas, så länge de behövde (isl. *sálu-hús*, *sál-hús*, *sælu-hús*) och anför exempel på förekomst och grundande av sådana i Sverge och på Island. En sådan betydelse framkommer, om första leden antages vara ordet *líkn* f. »Barmhertighet mod den nødlidende eller bekymrede, hvorved der ydes ham Hjælp eller Trøst til Forbedring i eller Formildelse af hans mislige Stilling», som i sammansättningsfogen förlorat -n, liksom fsv. *iæmhōgher* till *iæmpn*. I avs. på sammansättnings bildning jfr fvn. *líkn-stafir* pl. »trøstende Tale».

Om 78—83 **kankir**, som annars icke förekommer, yttrar Bugge, *Runverser* s. 204: »**kankir** oversätter Stephens 'the gangers (foot-soldiers)'. Denne Tolkning holder jeg for mulig, men for usandsynlig, da Ordet har adjectivisk Form. **kankir** har efter min Formodning været udtalt *gængir*, jfr oldn. *gengr*, i Stand til at gaa, gangbar, glsv. n. *gænkt*, gangbart. *flýðu gængir* betyder neppe heller 'alle, som kunde gaa, flygtede'. Jeg tror snarere, at *gængir* ifølge Betydningen slutter sig til Subst. oldn. *gengi* n., glsv. *gængi* n., Følge, Understøttelse, saa at *flýðu gængir* betegner 'de, som fulgte ham, flygtede'.» Bugges tydning synes mycket sannolik.

De utplånade runorna 91—95, som i B. 735 läsas [*ulku* . .], kunna antagas vara delvis fellästa och förmodas av Bugge hava varit **uikual**, i det han läser: **pair uip uikual uiltu iki halta**: »de vilde icke holde Kamppladsen imod (Fienderne)», som han fattar som två verser, av vilka redan Stephens riktigt tolkat den sista. Då nu **uip** skall läsas **uib**, kan denna tilltalande tolkning icke vidhållas. Jag förmodar att det stått: **ui biurnar**, i det 92 **† I** är återstod av **R r** och 93—94 varit mycket skadade, och att **pair ui biurnar uiltu iki halta** betytt: »de ville icke hålla Björns fälttecken», jfr fvn. *vé* n. »Märke, Fane», vilket anger, att Björn var deras anförare, som de lämnade i sticket. Denna tolkning är dock osäker, och särskilt kan mot den invändas, att gen. sing. av **biurn** annars alltid heter **biarnar**, se t. ex. Sö. 8 Nybble.

Översättning: Upp-Lum lät göra minnesvård, härbärge och bro efter sin son Björn, (som) blev dräpt på Gotland. Därför lät han livet, att följesmännen flydde; Björns fälttecken de ville icke hålla. Gud hjälpe hans ande!

En halvstrof i fornyrdeslag utgöra verserna:

*Þý læt fiur sit
flýdhu gængir;
þēr vœ Biornar
vildu ækki halda.*